

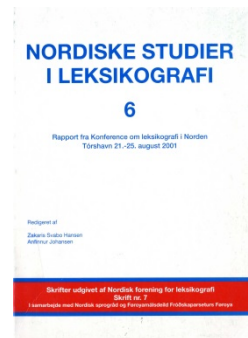
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Intranet-baseret koncernfagleksikografi

Forfatter: Henrik Køhler Simonsen

Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 6, 2003, s. 327-340
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Tórshavn 21.-25. august 2001

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Intranet-baseret koncernfagleksikografi

The overall purpose of this contribution is to present a number of overall theoretical considerations on corporate LSP Intranet lexicography and some conceptual considerations on the design and development of an Intranet-based lexicographic knowledge management system in a corporation or organization. Such considerations are needed, as a conventional user approach is not enough and because a corporation or an organization makes heavy demands of the lexicographic artifact. Consequently, it is my thesis that focus on the individual user is not enough. The increased user approach and the potential of the medium used also necessitate new metalexicographic considerations on the conception and design of Intranet-based lexicographic knowledge management systems in a corporation or an organization, which integrate the enhanced potential inherent in the increased user approach as illustrated in TeleLex. TeleLex is a lexicographic knowledge management system and is the developmental result of a Danish Industrial Ph.D. Fellowship Programme, whose parties are the Aarhus School of Business (ASB), the Academy of Technical Sciences (ATV) and Tele Danmark Communications A/S (TDC), where TeleLex was developed and implemented.

1. Litteraturgennemgang 1 - leksikografi i koncerner og organisationer

Den følgende litteraturgennemgang vil vise, at der er et stort behov for sådanne overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi. Som det vil fremgå, består disse mangler for det første i, at fagleksikografien indtil nu ikke tilstrækkeligt har identificeret den helt specielle rolle og identitet, som et Intranet-baseret leksikografisk opslagsværk har i en koncern samt for det andet i, at der indtil nu ikke findes konkrete leksikografiske overvejelser om, hvorledes et Intranet-baseret leksikografisk opslagsværk udvikles og implementeres i en koncern eller organisation.

Det mest naturlige sted at starte er formentlig Pedersen (1994), Pedersen (1995) og Pedersen (1996), som alle er overordentlig værdifulde teoretiske bidrag om branche- og koncernordbøger med særlig vægt på pumpeterminologi. Pedersen (1994), Pedersen (1995) og Pedersen (1996) koncentrerer sig især om udarbejdelse af interne og eksterne fagsystematikker samt de deraf følgende overvejelser vedrørende sammensætning af korpora og lemmaselektion, ligesom de indeholder en yderst brugbar diskussion af f.eks. kollokationer. Pedersen (1994) indeholder dog kun en generel diskussion af brugerne og arbejder udelukkende med konceptuelle overvejelser for en papirbaseret koncernspecifik basisordbog.

For det andet indeholder Bergenholtz/Tarp (1995) en kort men interessant diskussion af branche- og koncernordbøger, og Bergenholtz/Tarp (1995) diskuterer også en række værdifulde overordnede modeller for hvorledes forskellige branche- og koncernordbøger kan konciperes. Bergenholtz/Tarp (1995) indeholder desuden en interessant diskussion af de forskellige grupper af brugere og konkluderer ganske rigtigt, at branche- og koncernordbøger ofte spiller en rolle i koncernens interne og eksterne kommunikation, jf. Bergenholtz/Tarp (1995:73). Men i lighed med Pedersen (1994), Pedersen (1995) og Pedersen (1996) diskuterer Bergenholtz/Tarp (1995) udelukkende den individuelle bruger. Endelig koncentrerede

Bergenholtz/Tarp (1995:73) sig kun om papirordbøger. Sammenfattende konkluderer Bergenholtz/Tarp (1995: 73) fejlagtigt at: "Product-line and group dictionary design does not differ from that of other dictionary types".

Som det vil fremgå i det følgende, er ovenstående konklusion ikke korrekt, idet selve det miljø, i hvilken en leksikografisk artefakt udvikles og implementeres, er helt afgørende for både leksikografisk form og indhold, jf. Tarp (1998). For Intranet-baserede koncernopslagsværker indebærer det primært en helt anderledes aktiv brugertilgang, og som det vil blive demonstreret senere adskiller TeleLex sig da også meget fra konventionelle papirordbøger. Primære forskelle er altså den valgte brugertilgang, det leksikografiske miljøes påvirkning og rolle i forhold til den leksikografiske artefakt, det valgte medium, samt den sociale konstruktion, som skaber og former den leksikografiske artefakt. Og som det vil fremgå, påvirker alle disse faktorer hele den leksikografiske proces.

For det tredje indeholder Geeb (1998) en yderst interessant diskussion af det arbejde, som førte til udvikling og kompilering af en koncernspecifik energi- og miljøordbog i Elsamprojekt A/S, som er et dansk ingeniørfirma med speciale i energi- og miljøforhold. Geeb (1998) indeholder en interessant diskussion af, hvorledes fageksperter i Elsamprojekt A/S tænkes involveret i selve kompileringsprocessen, og Geeb konkluderer helt korrekt, at et Intranet-baseret medium både er fleksibelt og innovativt inden for rammerne af en koncern eller organisation. I lighed med Bergenholtz/Tarp (1995) påpeger Geeb (1998) nødvendigheden af en større inddragelse af fageksperter, ligesom han peger på mulighederne i ny teknologi. Men i lighed med Pedersen (1994), Pedersen (1995), Pedersen (1996) og Bergenholtz/Tarp (1995) har Geeb (1998) også overset den specielle rolle som en leksikografisk artefakt har i en koncern eller organisation, ligesom den helt nødvendige erkendelse af Elsamprojekt A/S som et lille leksikografisk mikrokosmos ikke er til stede.

Humbley (2000) er ligeledes et stort skridt fremad. Som det fremgår af følgende påstand indeholder Humbley (2000) en overmåde værdifuld diskussion af, hvorledes både brugere og leksikografer antager helt nye roller inden for rammerne af en koncern eller organisation. Humbley (2000) argumenterer: "Cette tendance plus générale du "sur mesure" dictionnaire pourra dans certains cas aboutir au dictionnaire participatif, construit non seulement pour les utilisateurs mais par eux. Dès lors, le rôle du terminologue serait de mettre en place une infrastructure, de former les utilisateurs, et éventuellement d'assurer une formation. C'est une forme un peu plus évoluée de la "bottom-up lexicography", dont on parle depuis peu dans le cadre de l'Internet", jf. Humbley (2000:1).

Det interessante i Humbley (2000) er, at han både argumenterer for en større grad af brugerinvolvering samt større fokus på organisationen som sådan og for mulighederne i ny teknologi. Humbley (2000) har dermed også indset, at en leksikografisk artefakt i en koncern eller organisation spiller en langt mere kompleks rolle.

Endelig indeholder følgende bidrag om DANTERMcentret desuden også en del tanker om, hvad der refereres til som terminologiske databaser eller termbaser i dansk erhvervsliv. Madsen (1999) og Madsen (2001) diskuterer begge etableringen af DANTERMcentret og de produkter, som centret markedsfører, men der er klart en del teoretisk og praktisk uklarhed om, hvorledes situationen i realiteten er i erhvervslivet, hvilket en af DANTERMcentrets kunder da også nævner i Dalsgaard (1999). Madsen (1999) og Madsen (2001) tager derfor fejl, når der argumenteres for den enerådende værdi af terminologiske færdigløsnin- ger og sprogteknologiske værktøjer. Det helt afgørende leksikografiske brugerperspektiv

mangler totalt, se også Bergenholtz/Kaufmann (1997), som diskuterer forskellene mellem terminologi, terminografi og leksikografi. En næsten enerådende fokus på terminologiske discipliner og hårde sprogteknologiske løsninger er langt fra nok. Der er derfor behov for en langt mere holistisk tilgang, hvor individet som bruger, og koncernen som leksikografisk mikrokosmos, samt teknologien som menneskeskabt og ikke mindst helt igennem menneskeafhængigt medium er indbyrdes afhængige faktorer, jf. Bijker et al. (1987), som indeholder en interessant diskussion af den sociale konstruktion af teknologiske artefakter. Teknologi skal med andre ord ses i dets rette perspektiv og som del af en større helhed. En leksikografisk artefakt er ikke en færdigløsning, men noget som konstrueres og formes af det omgivende leksikografiske miljø og ikke mindst af de mennesker, som udvikler og bruger den. Sammenfattende konkluderes det, at Madsen (1999) og Madsen (2001) er baserede på en fejlagtig opfattelse af den rolle leksikografiske og/eller terminologiske artefakter spiller i en koncern eller organisation.

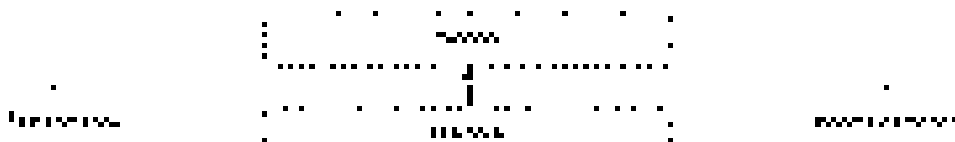
På basis af ovenstående korte litteraturgennemgang kan det konkluderes, at eksisterende teoretiske bidrag om leksikografiske løsninger i erhvervslivet ikke i tilstrækkelig grad tager højde for, at både individuelle brugere og koncernen som leksikografisk fællesskab stiller krav til den leksikografiske artefakt og det deraf følgende behov for en langt mere aktiv brugertilgang. De individuelle brugere af leksikografiske og/eller terminologiske artefakter må under ingen omstændigheder degraderes til umælende konstante faktorer, ligesom en koncern eller organisation, som pr. definition er under konstant forandring, ikke skal anses som en statisk implementeringslokation. Der er derfor behov for nogle langt mere holistiske overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi, jf. også Simonsen (2000b).

2. Teoretiske overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi

På basis af litteraturgennemgangen ovenfor vil dette afsnit således kort præsentere få udvalgte elementer af de teoretiske overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi, som jeg har gjort mig i forbindelse med udviklingen af et leksikografisk videndelingssystem i TDC A/S, og jeg vil her præsentere to overordnede modeller, som forsøger at samle nogle af de overvejelser, som man bør gøre sig i forbindelse med udvikling og design af et Intranet-baseret leksikografisk opslagsværk i en koncern eller organisation.

Allerførst foreslås følgende figur anvendt som basis for den følgende diskussion. Som det foreslås i Figur 1 skal design og udvikling af Intranet-baserede leksikografiske artefakter tage højde for to hver for sig lige vigtige og indbyrdes afhængige elementer: koncernen som leksikografisk mikrokosmos og den individuelle bruger. Begge parter stiller krav til den leksikografiske artefakt og uden dette dobbelte fokus vil artefaktens leksikografiske nytteværdi være begrænset for begge parter. Koncernens volatile virkelighed påvirker den individuelle bruger, hvis personlige kompetencer fordeler sig på et kontinuum mellem få kompetencer og mange kompetencer.

Figur 1. Koncernen og brugeren

Som Figur 1 viser, er der altså to vigtige parter, som man skal tage hensyn til i forbindelse med design og udvikling af Intranet-baserede leksikografiske artefakter i en koncern. Fokus på den individuelle brugers behov er langt fra nok, idet også koncernens behov spiller en overordentlig vigtig rolle. Først afdækkes koncernens leksikografiske behov og dernæst identificeres brugernes kompetenceprofil og tilhørende behov og til slut identificeres de vigtige funktioner og funktionaliteter for den pågældende leksikografiske artefakt.

Koncernens behov er i dette tilfælde TDC's behov for et leksikografisk videndelingssystem, som understøtter funktionaliteterne leksikografisk videnskabelse, leksikografisk videneroverførsel, leksikografisk videndeling samt leksikografisk kvalitetssikring og leksikografisk standardisering, jf. også Simonsen (2000a). Disse behov skyldes ene og alene koncernens ønske om at forbedre den interne og eksterne kommunikation med henblik på at skabe og fastholde et tilfredsstillende økonomisk resultat for koncernen og aktionærerne, jf. også Westergaard (2000) og Westergaard (2001), som diskuterer TDC's anstrengelser inden for dette felt. Videndelingssystemet TeleLex er dermed også grundfæstet i TDC's forretningsstrategi.

Den individuelle brugers behov er at få stillet et dansk-engelsk/engelsk-dansk leksikografisk videndelingssystem til rådighed, som har de primære funktioner L2-produktion og L1-L2-oversættelse, jf. f.eks. Tarp (1998).

Afdækningen af de to parters leksikografiske og ikke-leksikografiske behov er i dette tilfælde gjort ved hjælp af prækonceptuelle og postkonceptuelle leksikografiske brugerrundersøgelser samt koncernglobale feltforsøg, som af pladsmæssige årsager dog ikke kan diskuteres her.

Den dobbelte fokus afføder et stort behov for en helt anden og langt mere aktiv brugertilgang og brugerinvolvering, som er en naturlig konsekvens af både teknologiske landvindinger, generelle strømninger i samfundet, men i særdeleshed også af det leksikografiske miljø, som den leksikografiske artefakt implementeres i. I den forbindelse konkluderer Hausmann (1989:13) at "Benutzerfreundlichkeit bedeutet Anpassung der Lexikographie an die Gesellschaft".

Hausmann's definition af brugervenlighed er central for mine overvejelser, idet netop tilpasning af den leksikografiske artefakt til det miljø, som den udvikles og implementeres i, er helt afgørende for dens overlevelse. Med andre ord gælder det, at hvis det miljø, som en leksikografisk artefakt udvikles og implementeres i, er et højteknologisk miljø, hvor en høj grad af brugerinvolvering er reglen snarere end undtagelsen, så skal den leksikografiske artefakt også aktivt gøre brug af en sådan brugerinvolvering, jf. i øvrigt også Simonsen (2000a) for en tidlig diskussion af de leksikografiske principper "aktiv brugerinvolvering" og

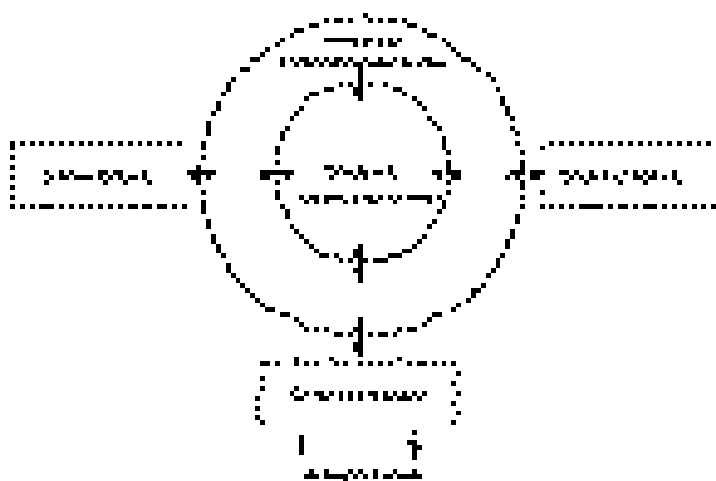
“leksikografisk demokrati”. Med andre ord skal en koncern eller en organisation ses som et lille leksikografisk mikrokosmos, som den leksikografiske artefakt styres af og skal tilpasses efter - og dette gælder i særdeleshed brugertilgangen.

Endelig er det nødvendigt at inddrage visse social-konstruktivistiske teorier for at kunne illustrere den specielle rolle og identitet, som en leksikografisk artefakt har i en koncern eller organisation. Her er bl.a. SCOT-modellen, jf. Bijker et al. (1987) specielt anvendelig, idet den overbevisende argumenterer for en såkaldt social konstruktion af en teknologisk artefakt. Med social konstruktion menes den udviklingsmæssige proces, som en teknologisk artefakt gennemgår og ikke mindst de påvirkninger en sådan artefakt får af relevante sociale grupper og af det miljø, som den udvikles og implementeres i. Da TeleLex opfattes som en teknologisk artefakt hævdes det analogt hertil, at systemets udvikling og tilblivelse har været påvirket af den sociale konstruktion via det organisatoriske, leksikografiske og teknologiske miljø i TDC A/S.

Denne korte præsentation af nogle af mine overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi kan bedst opsummeres og vises ved hjælp af Figur 2, som forsøger at samle alle trådene. Med andre ord forsøger Figur 2 at vise den helt specielle rolle og identitet, som det omgivende organisatoriske, leksikografiske og teknologiske miljø har i en koncern, ligesom den argumenterer for en dobbelt fokus på både koncernen som leksikografisk mikrokosmos og på brugeren som individ. Endelig forsøger Figur 2 også at vise betydningen af den sociale konstruktion af den leksikografiske artefakt, som i dette tilfælde er TeleLex. Dobbeltpilene i Figur 2 angiver, at stort set alle elementer interagerer og er indbyrdes afhængige.

Sammenfattende argumenteres det, at Figur 2 viser en model af nogle af de centrale overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi, som man bør gøre sig i forbindelse med udvikling og design af leksikografiske artefakter i en koncern eller organisation. Den dobbelte fokus på både koncernen og brugeren, samt en stærkt udvidet og langt mere aktiv brugertilgang, er figurens hovedargumenter.

Figur 2. Model af teoretiske overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi

Hermed er den overordnede teoretiske basis for udviklingen af et Intranet-baseret concernopslagsværk på plads, og vi kan tage hul på næste del af spørgsmålet - nemlig udvikling og præsentation af nogle helt konkrete konceptuelle anvisninger på, hvorledes et sådant Intranet-baseret leksikografisk videndelingssystem udvikles og implementeres.

3. Litteraturgennemgang 2 - Intranet-opslagsværker

Men før sådanne helt nødvendige konceptuelle anvisninger kan udvikles, er det først nødvendigt summarisk at kigge på eksisterende undersøgelser og eksisterende bidrag om Internet-opslagsværker med henblik på min egen undersøgelse.

Hidtil har de to vigtigste undersøgelser været de undersøgelser, som er beskrevet i henholdsvis Carr (1997) og Storrer/Freese (1997). Den formentlig vigtigste konklusion fra Carr (1997) er, at Internet-opslagsværker åbner mulighed for „bottom-up-lexicography”, jf. Carr (1997:214), som dækker over den mulighed, at leksikografiske data kan kompileres af brugerne, dvs. nedefra og op. Ideen som sådan er rigtig, men en ukontrollerbar kompilering af leksikografiske data af brugerne vil senere blive stillet i et kritisk lys, jf. også Docherty (2000:73), som ligeledes er kritisk overfor en sådan fremgangsmåde. Carr (1997) er heller ikke tilfreds med den leksikografiske kvalitet i Intranet-opslagsværker og opfordrer forlagsbranchen til at tage kampen op med leksikografiske gratistjenester, som stadig er af en overordentlig dårlig leksikografisk kvalitet, som nærværende undersøgelse også bekræfter.

Også Storrer/Freese (1997) er utilfreds med Internet-opslagsværkers opbygning og kvalitet, og den formentlig vigtigste konklusion fra Storrer/Freese (1997) er, at selvom der er masser af gratis Internet-opslagsværker ude på Internettet, så er der stadig behov for gode papirordbøger, hvilket uden tvivl er helt korrekt. Storrer/Freese (1997) konkluderede dog også, at Internet-opslagsværker dog kan vise sig at være specielt anvendelige i fagområder, hvor termdannelsen går hurtigt og ændrer sig hurtigt, f.eks. i fagområder som IT. Storrer/Freese (1997) kan dermed også se visse positive muligheder i Internet-opslagsværker, og disse kan da også ganske rigtigt i visse tilfælde måske være den eneste mulighed.

Endelig er Docherty (2000) og Harley (2000) meget interessante teoretiske bidrag om Internet-opslagsværker, og de indeholder alle relevante og rigtige overvejelser og desiderata.

Nærværende undersøgelse adskiller sig dog væsentligt fra de to undersøgelser af Carr (1997) og Storrer/Freese (1997). For det første er denne undersøgelse helt opdateret, og for det andet er dens empiriske basis ca. dobbelt så stor som de to forrige, ligesom denne undersøgelse har opstillet en lang række specifikke leksikografiske målepunkter til forskel fra de to andre, som må siges at have et mere generelt teoretisk sigte.

Afslutningsvis bør det præciseres, hvorledes Internet-opslagsværker forstås i dette bidrag. Ved Internet-opslagsværker forstår jeg både deciderede ordbøger, glossarer, termlister og databaser på Internettet, som bl.a. omtalt i Simonsen (2000b). Sammenfattende kan det dog konkluderes, at der er stor mangel på teoretiske bidrag om Internet-opslagsværker, som ikke blot angiver løsevne desiderata, om hvordan det burde være, men som foreslår helt konkrete teoretiske og praktiske anvisninger på, hvorledes det nye medium anvendes optimalt i fagleksikografi. Yderligere forskning i Internet-opslagsværker er derfor meget nødvendig, idet Internet-opslagsværker ellers blot vil fortsætte med at være kopier af eksisterende papirordbøger, både med hensyn til form og indhold, jf. også Atkins (1996), Carr (1997), Harley (2000) og Docherty (2000). Helt konkrete anvisninger, som er baseret på

en dyb ekspertviden om både fagleksikografi, databaser og Internettet, er således helt nødvendig for at vende udviklingen, sådan at „the lexicographically unskilled“, jf. Docherty (2000), ikke bliver toneangivende.

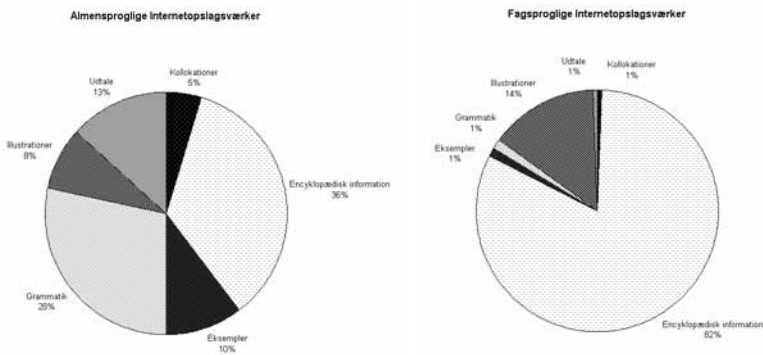
4. Empirisk undersøgelse af 200 udvalgte Internet-opslagsværker

Undersøgelsen var baseret på grundige prækonceptuelle overvejelser om blandt andet formål, undersøgelsesperiode, selektionskriterier, registrering, analyse samt målepunkter, som dog af pladmæssige hensyn ikke kan bringes her.

I forbindelse med måling af den generelle tilstand for Internet-opslagsværker, viste undersøgelsen først og fremmest, at der stadig er meget få bilingvale Internet-opslagsværker, og at langt de fleste af disse er engelsksprogede. Fordelingen var henholdsvis 23 bilingvale, 165 monolingvale og 12 multilingvale. Undersøgelsen viste også, at antallet af fagsproglige Internet-opslagsværker er højere end almensproglige Internet-opslagsværker. Fordelingen var således henholdsvis 54 almensproglige og 146 fagsproglige Internet-opslagsværker, og af de 146 fagsproglige Internet-opslagsværker var 113 tekniske, 29 økonomiske og 4 juridiske. Denne fordeling er sådan set ikke overraskende – fordi det jo netop er inden for fagsprog, at den teknologiske udvikling er mest tydelig. Dette svarer til Storrer/Freese (1996), som argumenterer, at Internet-opslagsværker ofte er eneste mulighed, fordi netop termdannelsen på dette område foregår i takt med udviklingen inden for det pågældende fag. Figur 3 og 4 herunder viser en klar forskel mellem almensproglige og fagsproglige Internet-opslagsværker.

Figur 3. Leksikografisk information- LGP

Figur 4. Leksikografisk information- LSP

I forbindelse med aflæsning og analyse af de lidt mere specifikke målepunkter, viste undersøgelsen desuden en klar forskel mellem almensproglige og fagsproglige Internet-opslagsværker, når det drejer sig om tilstedeværelsen af visse leksikografiske informationstyper, se også Figur 3 og 4 herover.

Som det fremgår af disse to figurer er antallet og typen af leksikografisk information i fagsproglige Internet-opslagsværker nærmest katastrofal i forhold til f.eks. almensproglige Internet-opslagsværker, som byder på langt flere leksikografiske informationer, f.eks. grammatik, eksempler og kollokationer, som i høj grad også er nødvendige i fagsproglig tekstproduktion.

I forbindelse med måling af udvalgte leksikografiske strukturer viste undersøgelsen blandt andet, at brugen af det såkaldte hyperlinkalfabet som ydre tilgangsstruktur er den mest anvendte metode. Et hyperlinkalfabet er en alfabetrække på en fremtrædende plads i det pågældende Internet-opslagsværk, hvor man kan klikke på et bogstav og så få vist alle lemmata under det pågældende bogstav. En sådan metode er en hurtig og nem metode, men på basis af undersøgelsen og praktisk erfaring med design og udvikling af TeleLex, kan den dog kun anbefales i forbindelse med Internet-opslagsværker, som har et minimum af lemmata - ellers bliver det hurtigt for uoverskueligt og direkte brugeruvenligt. Undersøgelsen viste også, at den næstmest anvendte ydre tilgangsstruktur er en kombination af et hyperlinkalfabet og en eller anden form for søgefunktion.

Sammenfattende er det dog tankevækkende, at det kun er et fåtal af de undersøgte Internet-opslagsværker, som virkelig udnytter de oplagte tekniske muligheder, som mediet besidder. Jeg tænker her på den helt oplagte mulighed for at lade brugeren vælge, hvilken form for ydre tilgangsstruktur han foretrækker, f.eks. både en onomasiologisk søgefunktion, en semasiologisk søgefunktion og/eller et hyperlinkalfabet, ligesom det er oplagt med en grafisk ydre tilgangsstruktur. Undersøgelsen viste også et lignende mønster for den indre tilgangsstruktur, hvor konventionelle metoder stadig anvendes, f.eks. skrives lemmata næsten udelukkende med fed, ligesom der udelukkende anvendes kendte strukturindikatorer inde i selve artiklen. Sammenfattende kan det siges, at undersøgelsen klart viser, at Internettet som leksikografisk medium har et enormt potentiale, men at dette potentiale paradoksalt endnu ikke er blevet udnyttet optimalt leksikografisk set, idet papirbaserede leksikografiske konventioner stadig anvendes i Internet-opslagsværker. Skiftet i teknologiske rammer er meget tydeligt, jf. Bijker et al. (1987), men langt fra alle har set skriften på væggen.

Endelig resulterede undersøgelsen også i en samlet kvalitetsvurdering af de undersøgte Internet-opslagsværker. Kvalitetsvurderingen blev foretaget efter en skala fra et til fem, hvor fem er bedst og et er dårligst. Den samlede kvalitetsvurdering af de 200 Internet-opslagsværker vises i Figur 5 herunder.

Figur 5. Kvalitetsvurdering af 200 udvalgte Internet-opslagsværker

I	II	III	IV	V
40%	36%	15%	6%	3%

Som det fremgår af Figur 5 er kvaliteten af langt de fleste undersøgte Internet-opslagsværker katastrofal, men undersøgelsen viste som sagt også, at det leksikografiske potentiale i mediet er overordentligt stort. Der er som sådan ikke noget galt med mediet - det bruges bare u hensigtsmæssigt eller slet ikke. Det må derfor være på tide både at forbedre den leksikografiske kvalitet og drage nytte af det hidtil uudnyttede leksikografiske potentiale og udvikle en ny generation af Internet-opslagsværker, som er specielt udviklede og afpassede til det nye medium, som vist i TeleLex nedenfor.

5. TeleLex - det leksikografiske videndelingssystem

På basis af de to summariske litteraturgennemgange, de beskrevne overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi, den empiriske analyse af 200 udvalgte Internet-opslagsvær-

ker samt omfattende praktisk erfaring med udviklingsarbejdet i forbindelse med TeleLex, er det teoretiske og praktiske grundlag for en præsentation af TeleLex på plads. De beskrevne overvejelser, den heraf følgende nye leksikografiske indsigt, resultaterne fra den empiriske undersøgelse samt det praktiske udviklingsarbejde med TeleLex er forsøgt omsat til helt konkrete metaleksikografiske overvejelser og anvisninger, som nu vil blive demonstreret ved hjælp af udvalgte skærmbilleder fra TeleLex, som er et fuldt operationelt leksikografisk videndelingssystem i TDC A/S.

Dette teoretiske og praktiske fundament førte først til udvikling af en arkitektonisk referenceramme for TeleLex, se også Simonsen (2000b). Dernæst blev der udviklet i alt 12 leksikografiske principper, som TeleLex er bygget op omkring, men yderligere diskussion af disse principper ligger uden for rammerne af dette bidrag. Den IT-mæssige og metaleksikografiske udviklingsproces var baseret på en konstant vekselvirkning mellem teori og praksis og metoderne i forbindelse med udvikling af TeleLex er en blanding mellem "Vandfaldsmetoden", "Prototyping" og "Spiralmodellen". Denne fremgangsmåde viste sig at være egnet for den teoretiske og IT-mæssige udvikling, idet udviklede testversioner af TeleLex både tilvejebragte større teoretisk forståelse og indsigt, og udviklingsprocessen var inddelt i iterative inkremer, hvilket viste sig at være en stor fordel, idet det resulterede i en gradvis mere og mere komplet version af TeleLex.

Teoretisk betegnes TeleLex som et dansk-engelsk/engelsk-dansk konvergensleksinom med særlig vægt på teleterminologi, og praktisk i TDC A/S betegnes TeleLex som et leksikografisk videndelingssystem til brug for leksikografisk videnskabelse, -overførsel og -deling i TDC A/S, som er Danmarks andenstørste koncern med ca. 19.000 medarbejdere i både Danmark og udlandet. Betegnelsen konvergensleksinom er en neologisme, som er inspireret af konceptet "biotec-lexinome", jf. Bergenholtz/Kaufmann (1997:100) samt det leksikografiske princip "leksikografisk datakonvergens", jf. Simonsen (2000a).

I Appendix vises forskellige skærmbilleder fra det leksikografiske videndelingssystem TeleLex. Som det fremgår af Figur 6-13 er TeleLex indarbejdet i TDC's eksisterende Intranet-design, hvorfor brugerne allerede fra begyndelsen befinder sig i et "kendt" univers. Som det fremgår af skærmbillederne har brugerne adgang til alle leksikografiske funktionaliteter ved hjælp af menuen i venstre side af skærmbilledet. Det leksikografiske videndelingssystem TeleLex består af to dele. En Intranet-baseret datavisningsdel med navnet TelePresentor, og et Intranet-baseret automatiseret dataredigeringsprogram TeleEditor, som vist i Figur 6 og 7. Hele systemet kaldes TeleLex og indeholder følgende funktioner og funktionaliteter Dansk-engelsk, Engelsk-dansk, Dansk grammatik, Engelsk grammatik, Forslag, Forum, Information, Links og Sprogpolitik, se også Simonsen (2000a) for en grundig gennemgang. Som det fremgår af Figur 6 holdes brugerne desuden hele tiden orienteret om nye tiltag og progressionen i kompileringsprocessen via en nyhedsboks, som opdateres to gange månedligt.

Det danske søgebillede i TeleLex, som vises i Figur 7, indeholder også en del leksikografiske nyskabelser. For det første kan brugeren vælge at anvende en konventionel alfabetisk/semasiologisk søgefunktion eller en systematisk/onomasiologisk søgefunktion eller en kombination af disse. Hermed gives brugeren optimale betingelser for at finde det lemma, som han er på udkig efter. For det andet er søgebilledet i Figur 7 opbygget efter det leksikografiske princip kaldet "leksikografisk grænsefladetilpasning", som er et af de 12 leksikografiske principper, som TeleLex er bygget op omkring. Som det fremgår kan brugerne

allerede i søgefeltet indstille, hvilke elementer af visningsbilledet, han er interesseret i, se også Figur 10-12. Brugeren har altså mulighed for selv at indstille sit søgebillede alt efter behov, kompetencer og baggrund. Det engelske søgebillede i TeleLex er vist i Figur 8.

Figur 10-12 viser selve visningsbilledet, og som det allerede er anført ovenfor kan brugeren selv indstille, hvorledes dette visningsbillede skal se ud allerede i søgebilledet. Standardindstillingen i TeleLex er alle fire moduler, men ellers husker TeleLex indstillingen, således at brugeren kun skal indstille sine foretrukne søge- og visningskriterier én gang.

Figur 10 viser modul 1 og 2 i visningsbilledet. Modul 1 er obligatorisk og indeholder lemma, ækvivalent, udtale, ordklasseangivelse samt morfologi for både lemma og ækvivalent. Som det fremgår anvendes her konventionelle og afprøvede leksikografiske principper for visning af f.eks. ordklasse og morfologi. Selve udtalen af både det danske lemma og den engelske ækvivalent sker automatisk ved at klikke på højtalericonet, som anses for at være et skærbilledvenligt valg. Figur 10 viser også modul 2, som indeholder links til henholdsvis en illustration af lemmaet, encyklopædiske oplysninger samt krydshenvisning til overordnede og sideordnede lemmata af betydning for det pågældende lemma. Også her er der anvendt nye og skærbilledvenlige ikoner for illustrationer og encyklopædiske informationer, henholdsvis et ikon af et kamera og et ikon af en lysende pære. Endelig anvendes en konventionel og gennemprøvet strukturindikator for henvisninger nemlig en pil. Hvis brugeren klikker på selve henvisningslemmaet springer han automatisk til det pågældende lemma.

Figur 11 viser modul 3 i visningsbilledet. Som det fremgår anvendes også her nye og skærbilledvenlige artikelinterne ikoner, f.eks. farverige flagikoner, som angiver danske og engelske sprogbrugseksempler. Modul 3 indeholder autentiske sprogbrugseksempler fra de to underliggende korpora DANCORP og USCORP på henholdsvis 15 og 35 mio. løbende tekstord. Modul 3 indeholder desuden synonymangivelser på både dansk og engelsk samt endelig de for tekstproduktion så vigtige kollokationsangivelser markeret ved hjælp af en sort trekant.

Figur 12 viser modul 4, som virkelig er en leksikografisk nyskabelse baseret på det leksikografiske princip „leksikografisk datakonvergens“, som er et af de 12 udviklede leksikografiske principper, som TeleLex er bygget op omkring. I modul 4 kan brugeren foretage en automatisk og struktureret søgning efter det danske lemma på henholdsvis Internettet og Intranettet ved at klikke på de danske links. Brugeren kan ligeledes søge efter de(n) engelske ækvivalent(er) på henholdsvis Internettet og Intranettet ved at klikke på de pågældende engelske links. Endelig giver modul 4 brugeren direkte adgang til de to førnævnte korpora, og han kan foretage en automatisk og struktureret søgning i henholdsvis DANCORP og USCORP ved at klikke på henholdsvis det røde og blå computerikon. Hermed er alt samlet i et, og brugeren skal ikke bruge unødigt tid på at skifte mellem forskellige applikationer.

Endelig viser Figur 13 Forslagsfunktionen i TeleLex. Forslagsfunktionen er den ene af tre muligheder, som leksikografen og brugerne har for at interagere og dermed sikre leksikografisk videndeling. Disse funktioner er baseret på det leksikografiske princip „leksikografisk demokrati“, jf. i øvrigt Simonsen (2000a). Ved hjælp af Forslagsfunktionen kan brugerne indsende forslag til nye lemmata i TeleLex, hvormed den leksikografiske videndelingsproces er tilvejebragt.

6. Konklusion

Dette bidrag har på basis af to korte litteraturgennemgange samt få udvalgte resultater fra en empirisk undersøgelse af Internet-opslagsværker præsenteret nogle nye teoretiske overvejelser om Intranet-baseret koncernfagleksikografi. Det blev argumenteret, at der både skal være fokus på koncernen som leksikografisk mikrokosmos og på brugeren som individ, ligesom vigtigheden af den sociale konstruktion af den leksikografiske artefakt blev påpeget. Endelig blev der argumenteret, at denne brugertilgang kræver en langt mere vidtrækkende og aktiv brugerinvolvering.

Denne nye teoretiske og praktiske indsigt udgjorde fundamentet for udviklingen af et antal leksikografiske principper, som TeleLex er bygget op omkring. TeleLex betegnes metaleksikografisk som et konvergensleksinom og internt i TDC A/S som et leksikografisk videndelingssystem. Bidraget indeholdt endelig en præsentation af nogle af skærmbillederne fra TeleLex og sammenfattende kan det konkluderes, at TeleLex er konstrueret således, at det tager højde for både koncernens og den individuelle brugers leksikografiske behov, ligesom TeleLex er baseret på en vidtrækkende brugerinvolvering samt en optimal udnyttelse af det potentiale, som både teknologien og brugerne besidder.

7. Bibliografi

- Atkins, B.T.S 1996: Bilingual Dictionaries – Past, Present and Future. In: Euralex '96 Proceedings. Göteborg University, Department of Swedish.
- Bergenholtz, Henning/Uwe Kaufmann 1997: Terminography and Lexicography. A critical Survey of Dictionaries from a Single Specialised Field. In: Hermes, Journal of Linguistics no. 18 – 1997, 91-125.
- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 1995: Manual of Specialised Lexicography. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Bijker, Wiebe E., Hughes, Thomas P., Pinch, Trevor J. 1987: The Social Construction of Technological Systems. New Directions in the Sociology and History of Technology. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, pp. 17-28, 28-50, 159-187.
- Carr, Michael 1997: Internet Dictionaries and Lexicography. In: International Journal of Lexicography 10, 209-230.
- Dalsgaard, Anna 1999: Forskning og erhvervsliv mødes. In: Sprog & Erhverv, september 1999.
- Docherty, Vincent, J. 2000: Dictionaries on the Internet: An Overview. In: Proceedings of The Ninth EURALEX International Congress, 8 - 12 August 2000, Universität Stuttgart, Volume I, pp. 67-74.
- Geeb, Franziscus 1998: Koncernrelateret energi- og miljøordbog. In: Hermes, Journal of Linguistics no. 20 – 1998, 203-210.
- Harley, Andrew 2000: Software Demonstration: Cambridge Dictionaries Online. In: Proceedings of The Ninth EURALEX International Congress, 8 - 12 August 2000, Universität Stuttgart, Volume I, pp. 85-88.
- Hausmann, Franz Josef 1989: Die gesellschaftlichen Aufgaben der Lexikographie in Geschichte und Gegenwart. In: Franz Josef Hausmann/Oskar Reichmann/Herbert Ernst Wiegand/Ladislav Zgusta: Wörterbücher, Dictionaries, Dictionaires. An International Encyclopedia of Lexicography, First Volume 1989. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1-18.

- Humbley, John 2000: Nouveaux dictionnaires, nouveaux rapports avec les utilisateurs. Abstract of a talk given at an international conference in Montreal, Canada.
- Madsen, Bodil, Nistrup 1999: DANTERMcentret - Et nyt dansk center for terminologi. In: ATV Nyhedsbrev, april 1999, 6.
- Madsen, Bodil, Nistrup 2001: DANTERM as a provider of IT solutions to the communication and knowledge handling needs of Danish companies. In: LSP & Professional Communication, Volume 1, Number 1, April 2001. Copenhagen, Denmark, 101-108.
- Pedersen, Jette 1994: Anskueliggørelse af faglige relationer i brancheordbøger. In: LexicoNordica 1-1994, 203-227.
- Pedersen, Jette 1995: Grammatiske oplysninger i tekniske fagordbøger. In: LexicoNordica 2-1995, 121-142.
- Pedersen, Jette 1996: Koncernspecifik brancheordbog med særligt henblik på teknisk engelsk: Prækonceptuelle overvejelser og koncept. In: Hermes, Journal of Linguistics, no. 16 - 1996, 267-276.
- Simonsen, Henrik Købler 2000a: Papirordbogen er død. Længe leve computerordbogen! In: MDTnyt nr. 3, 2000, pp. 19-35.
- Simonsen, Henrik Købler 2000b: Report on the Design, Development and Compilation of a bilingual multifunctional Intranet-based Convergence Telecom Lexinome at a major Danish Telecoms Group. In: Proceedings of The Ninth EURALEX International Congress, 8 - 12 August 2000, Universität Stuttgart, Volume I, pp. 89-96.
- Storrer, Angelika/Freese, Katrin 1997: Wörterbücher im Internet. In: Deutsche Sprache 1996/2, 97-153.
- Tarp, Sven 1995: Wörterbuchfunktionen: Utopische und realistische Vorschläge für die bilinguale Lexikographie. In: Herbert Ernst Wiegand (ed.): Studien zur zweisprachigen Lexikographie mit Deutsch II. Germanistische Linguistik 127-128, 1995. Hildesheim/New York: Olms, 17-51.
- Tarp, Sven 1998: Leksikografien på egne ben. Fordelingsstrukturer og byggede i et brugerorienteret perspektiv. In: Hermes, Journal of Linguistics no. 21 - 1998. Århus: Handelshøjskolen i Århus, 121-137.

8. Appendix

Figur 6. Startbillede TeleLex

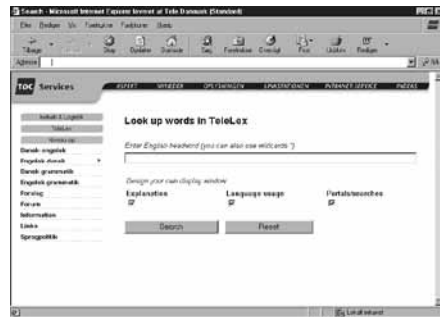
Figur 7. Startbillede TeleEditor

Figur 8. Dansk søgebillede

Figur 9. Engelsk søgebillede

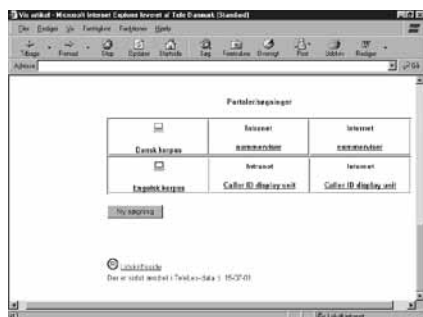
Figur 10. Dansk visning - modul 1+2

Figur 11. Dansk visning - modul 3

Figur 12. Dansk visning - modul 4

Figur 13. Forslagsfunktion

